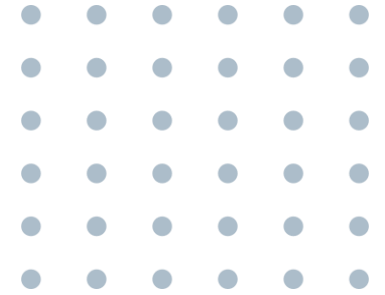

KTI
Alapítva - Since 1938

Magyar
Közlekedéstudományi
és Logisztikai Intézet

Új megoldások a közösségi közlekedésben

Bikal, 2023. november 9.

Budapest célú vasúti jegyeladások térstatisztikai vizsgálata

Ács Balázs

Integrált közlekedési vezető

Dr. Szabó Zsombor

Integrált közlekedési szakértő
Tudományos munkatárs

- Magyarországon minden harmadik foglalkoztatott ingázó
- Hatalmas teher hárul a helyközi közösségi közlekedésre
- Budapest, mint a helyközi közlekedési rendszer központja, szerepe kiemelkedő
 - Kiterjedt elővárosi forgalom
 - Nagy volumenű távolsági utazások
- Elemzéshez a MÁV-START Zrt. jegyeladási adatbázisát használtuk fel
 - Jegyeladási volumen
 - Bérletek a hivatalos szorzótényezővel ellátva
 - 2011-2019 időintervallumban
- Elemzéshez a térstatisztika eszközrendszerét alkalmaztuk
 - Távolság-hanyatlás görbék
 - Térökonometriai modellek

- Vizsgálatunkat lineáris regressziós módszertannal kívántuk lefolytatni
- Függő változó: fizetős utazások becsült száma Budapest kiindulási, vagy célponttal 2011 és 2019 között
- Magyarázóváltozók:
 - Céltelepülés lakosság száma
 - Céltelepülés Budapesttől vett távolsága
 - Budapestre tartó közvetlen buszjáratok száma átlagos hétköznapon
 - Legközelebbi autópálya-lehajtó távolsága
 - Jegyeladási időszak – kategória változó
 - Budapestre közlekedő vonatok darabszáma
 - Hátország mérete – kategória változó

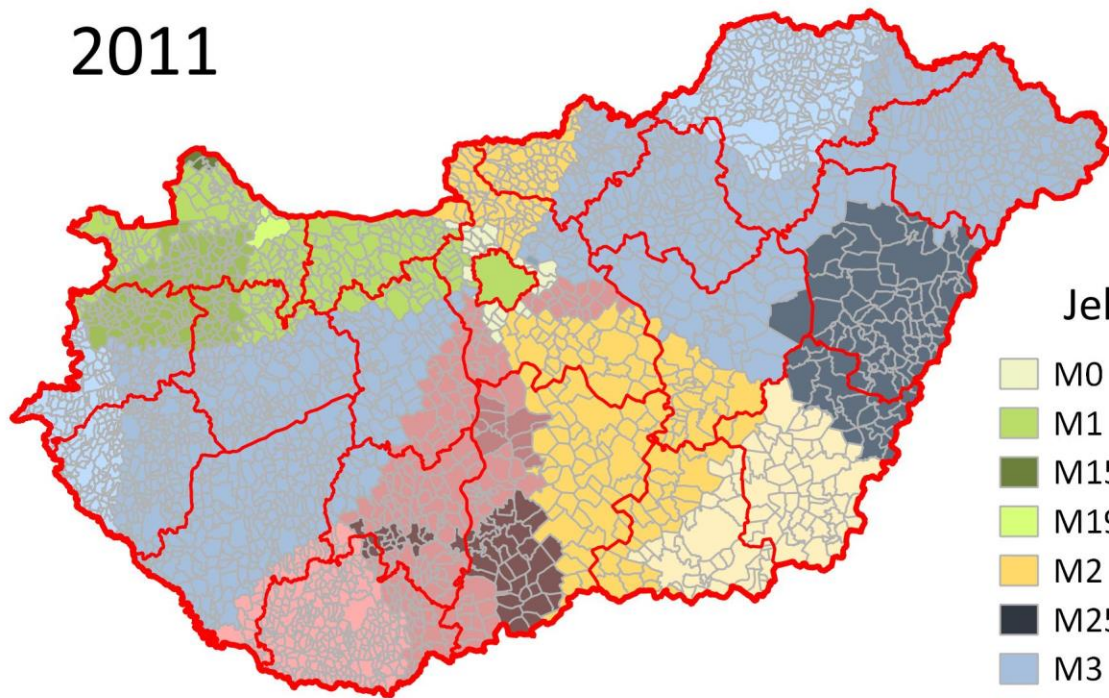

- Mivel térbeli adatokról van szó, célszerű a térstatisztika eszközszerét alkalmazni
- Geográfia első törvénye (Waldo Tobler – 1979): A világon minden mindennel összefügg, de a közelebbi események jobban hatnak egymásra, mint a távolabbiak
- Távolság-hanyatlás görbe alkalmazása: $U = \gamma a D^b \rightarrow \ln U = \ln \gamma + \ln a + b \ln D$
 - a : lakosság szám (továbbiakban L) – a távolság-hanyatlás görbék esetében kitüntetett paraméter
 - $\gamma = f(\dots)$ – a magyarázóváltozók függvénye
- OLS: $\ln U = \alpha + \beta_1 \ln L + \beta_2 \ln D + \sum_{i=3}^k \beta_i X_i + \varepsilon$

- Függő változó: fizetős utazások becsült száma Budapest kiindulási, vagy célponttal 2011 és 2019 között
- Magyarázóváltozók:
 - Céltelepülés lakosságszáma (+)
 - Céltelepülés Budapesttől vett távolsága (-)
 - Budapestre tartó közvetlen buszjáratok száma átlagos hétköznapon (2018-as adat) (-)
 - Legközelebbi autópálya-lehajtó távolsága (évenként) (+)
 - Jegyeladási időszak – kategória változó
 - Budapestre közlekedő vonatok darabszáma (+)
 - Hátország mérete – kategória változó (+)

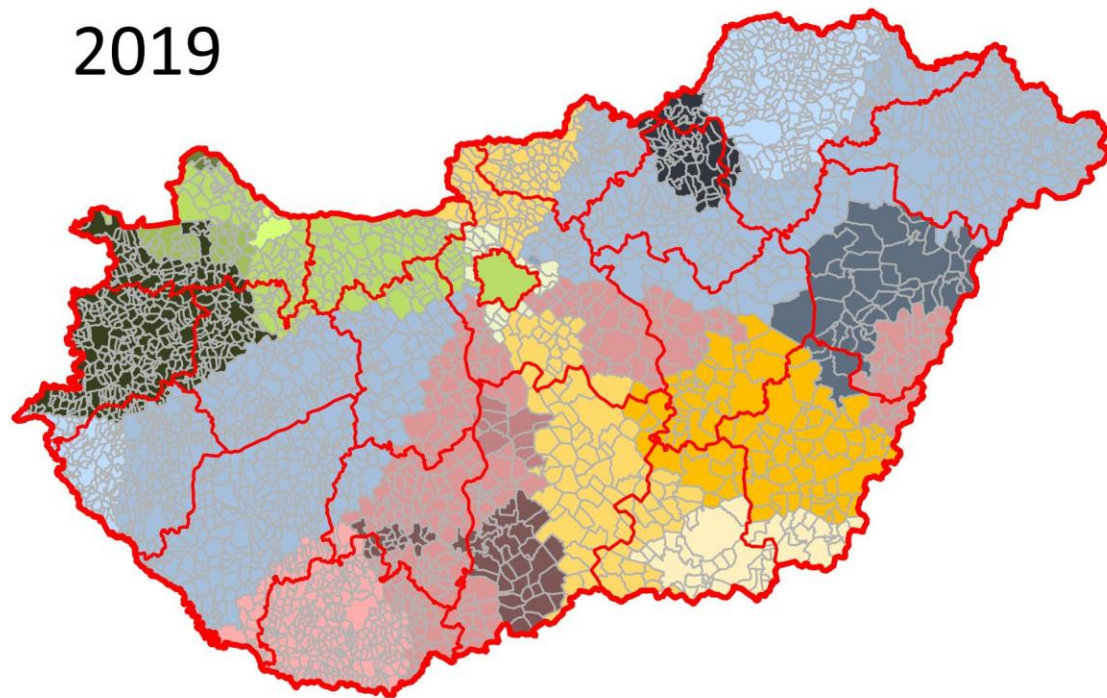
2011

Jelmagyarázat

M0	M31	M7
M1	M35	M70
M15	M4	M8
M19	M43	M85
M2	M44	M86
M25	M5	M9
M3	M6	
M30	M60	

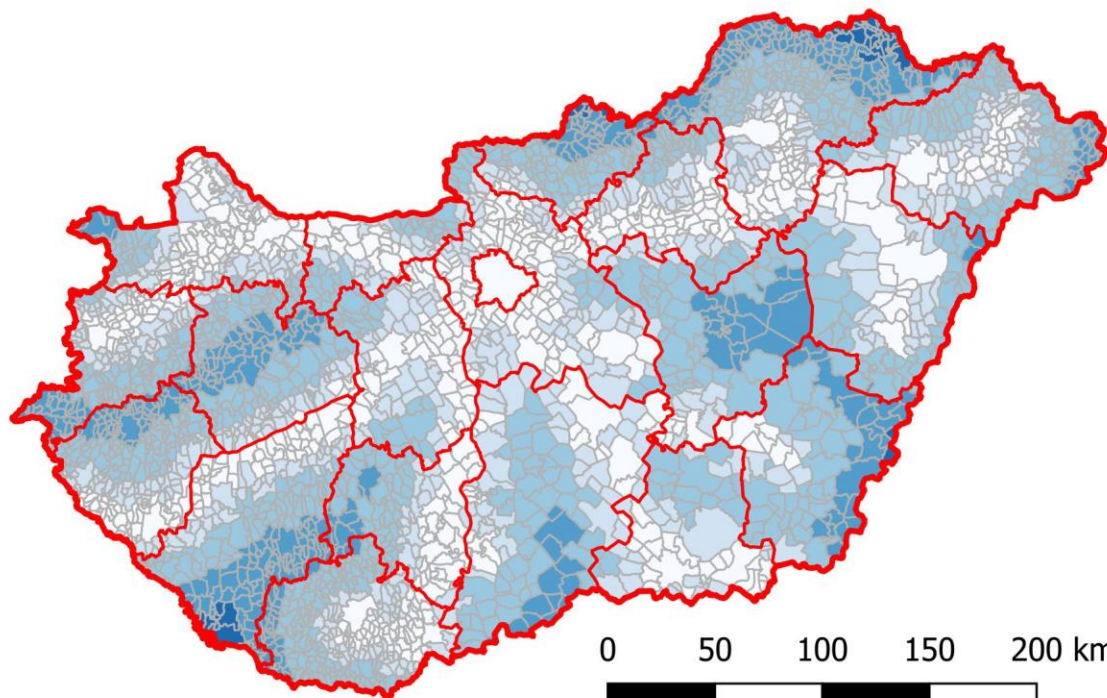
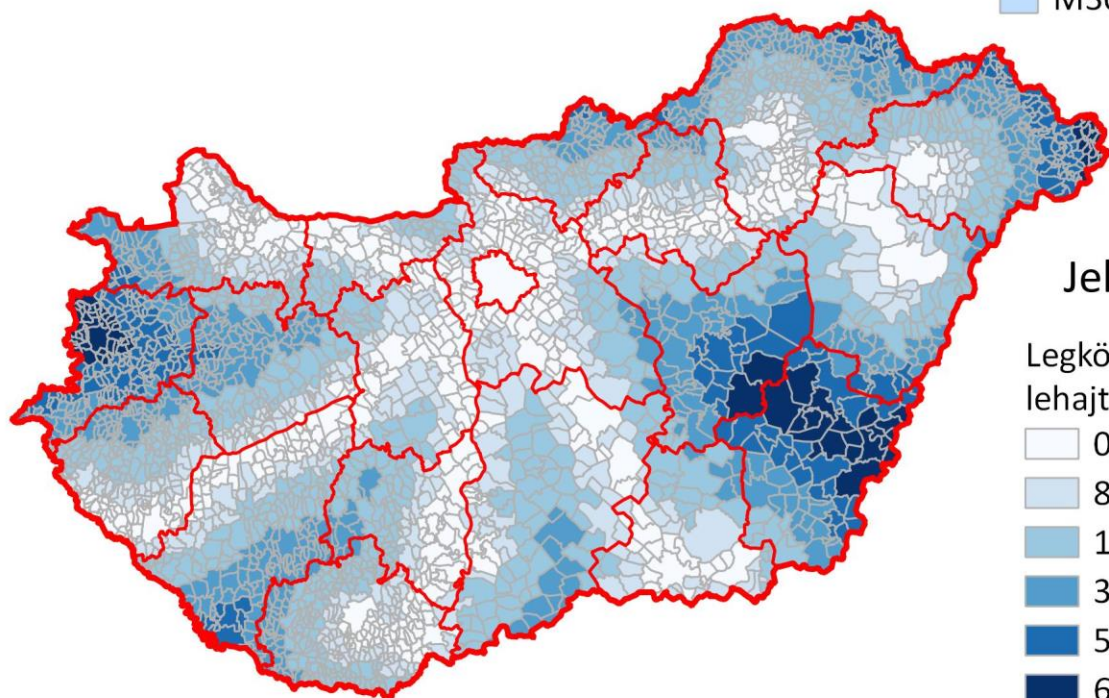
2019

Jelmagyarázat

Legközelebbi autópálya
lehajtótól való távolság

0 - 8
8 - 17
17 - 34
34 - 51
51 - 68
68 - 85

0 50 100 150 200 km

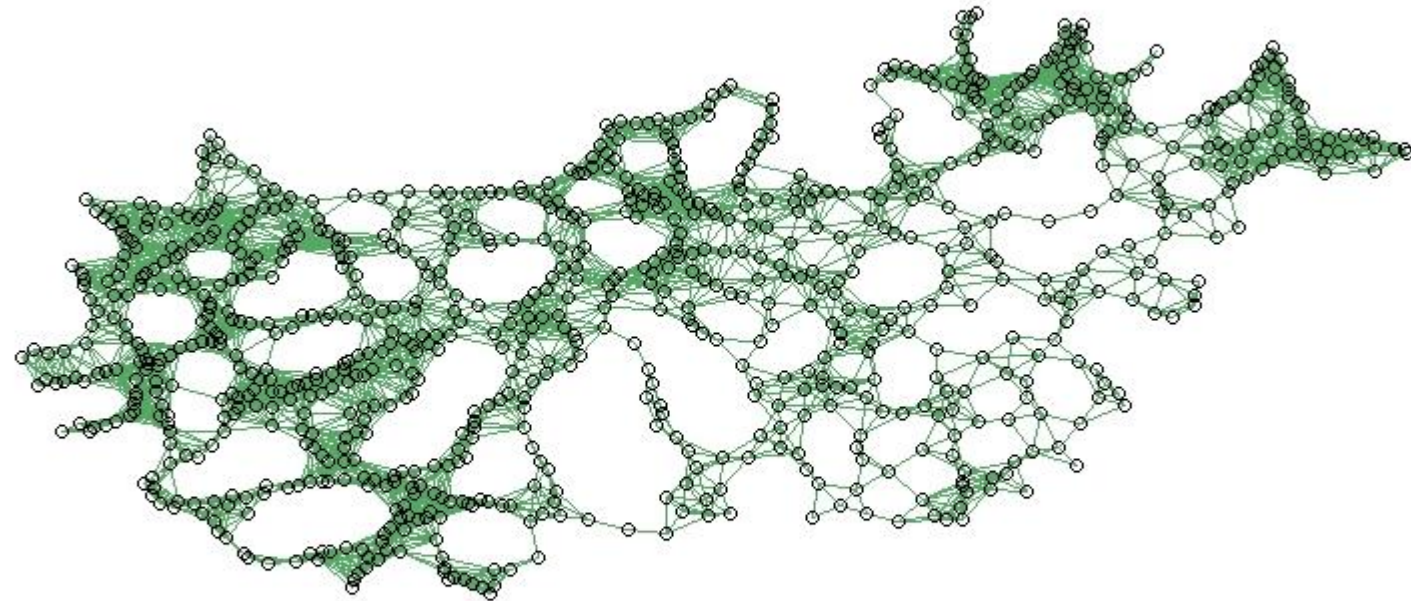

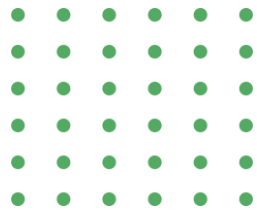

- A Gauss–Markov-tétel kimondja, hogy bizonyos feltételek teljesülése esetén az eddigiekben meghatározott modell (OLS) is alkalmazható
 - Idősoros adatok – kategóriaváltozókkal kezeltük
 - Térbeli adatok
- Azonban, vélhetően a térbeli autokorreláció feltétele nem teljesül
 - Geográfia első törvénye miatt
- Térökonometriai modellek felállítása
 - Térbeli súlymátrix meghatározása
 - Térbeli autokorreláció igazolása – Moran-próba
 - Megfelelő térökonometriai modell kiválasztása – Lagrange-multiplikátor tesztek
 - Kiválasztott térökonometriai modellek vizsgálata

- A térbeli autokorreláció csak súlymátrix mellett azonosítható ($W = \{w_{ij}\}$)
- Bináris súlymátrix
 - Ha két település „szomszédos”, akkor $w_{ij} = 1$, egyébként $w_{ij} = 0$
- Amennyiben a települések egy bizonyos távolságon belül vannak, akkor számítanak szomszédosnak
- Az adatsorunk speciális felépítése miatt ki kellett zárni az önmagukkal való összefüggést

- A leggyakrabban alkalmazott autokorrelációs teszt a Moran-próba

$$I = \frac{N \sum_{i,j} (w_{ij} (x_i - \mu)(x_j - \mu))}{S_0 \sum_i (x_i - \mu)^2}$$

- Ahol:
 - x_i és x_j a vizsgált adatsor két eleme $\forall i, j \in [1 \dots N]$
 - w_{ij} : a súlymátrix megfelelő eleme
 - $\mu = \mathbf{E}(x)$
 - $S_0 = \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N w_{ij}$
- A Moran-próba próbastatisztika értéke (I) normáleloszlást követ, így az arra vonatkozó teszt, hogy szignifikánsan eltér-e nullától u-próbával számítható

- Amennyiben az adatokban térbeli autokorreláció figyelhető meg a klasszikus legkisebb négyzetek alapján felírt modell nem alkalmazható (OLS: $\mathbf{y} = \mathbf{X}\boldsymbol{\beta} + \boldsymbol{\varepsilon}$)
- Ebben az esetben három lehetséges modell állítható fel:

- Térbeli autoregressziós modellek (SAR – Spatial Autoregression)

$$\mathbf{y} = \rho \mathbf{W} \mathbf{y} + \mathbf{X} \boldsymbol{\beta} + \boldsymbol{\varepsilon}$$

- Térbeli hibamodellek (SEM – Spatial Error Modell)

$$\mathbf{y} = \mathbf{X} \boldsymbol{\beta} + \lambda \mathbf{W} \mathbf{u} + \boldsymbol{\varepsilon}$$

- Térbeli autokorrelációs modellek (SAC – Spatial Autocorrelation)

$$\mathbf{y} = \rho \mathbf{W}_1 \mathbf{y} + \mathbf{X} \boldsymbol{\beta} + \lambda \mathbf{W}_2 \mathbf{u} + \boldsymbol{\varepsilon}$$

- Annak eldöntésére, hogy melyik térökonometriai modellt célszerű alkalmazni a Lagrange-multiplikátor tesztek állnak rendelkezésre
- A Lagrange-multiplikátor tesztek azt vizsgálják, hogy egy (vagy több) paraméter szignifikánsan eltér-e nullától
 - OLS ($\rho = 0, \lambda = 0$) $\rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{X}\boldsymbol{\beta} + \boldsymbol{\varepsilon}$
 - SAR ($\rho \neq 0, \lambda = 0$) $\rightarrow \mathbf{y} = \rho\mathbf{W}\mathbf{y} + \mathbf{X}\boldsymbol{\beta} + \boldsymbol{\varepsilon}$
 - SEM ($\rho = 0, \lambda \neq 0$) $\rightarrow \mathbf{y} = \mathbf{X}\boldsymbol{\beta} + \lambda\mathbf{W}\mathbf{u} + \boldsymbol{\varepsilon}$
 - SAC ($\rho \neq 0, \lambda \neq 0$) $\rightarrow \mathbf{y} = \rho\mathbf{W}_1\mathbf{y} + \mathbf{X}\boldsymbol{\beta} + \lambda\mathbf{W}_2\mathbf{u} + \boldsymbol{\varepsilon}$
- A Lagrange-multiplikátor tesztek chí-négyzet eloszlást követnek, a szabadságfok pedig annak megfelelő, hogy hány paramétert rögzítünk nullának

- Hagyományos, legkisebb négyzetek módszerén alapuló modellezés
- A paraméterek előjele megfelel az előzetes elvárásainknak
 - Autópálya-lehajtó távolsága (+)
 - Vonatok darabszáma (+)
 - Hátország (+)
- Érdekes megfigyelni az év kategóriaváltozók alakulását
- R^2 érték nagyjából 64 százalék körül alakul

	Paraméter	t-érték
Tengelymetszet	2.4212	8.17***
Lakosságszám (logaritmizált)	1.0328	51.74***
Távolság (logaritmizált)	-0.8486	-16.53***
Buszok darabszáma	-0.0054	-5.95***
Autópálya-lehajtó távolsága	0.0055	3.85***
Év – 2012 (kategória)	-0.2143	-2.32*
Év – 2013 (kategória)	-0.7248	-7.84***
Év – 2014 (kategória)	-0.7670	-8.29***
Év – 2015 (kategória)	-0.3997	-4.32***
Év – 2016 (kategória)	-0.2933	-3.17**
Év – 2017 (kategória)	-0.2878	-3.11**
Év – 2018 (kategória)	-0.2697	-2.91**
Év – 2019 (kategória)	-0.3223	-3.47***
Vonatok darabszáma	0.0800	32.32***
Hátország – 1 (kategória)	1.2510	19.47***
Hátország – 2 (kategória)	1.6483	12.47***
Hátország – 3 (kategória)	2.0260	8.16***
Hátország – 4 (kategória)	2.9836	6.51***
R^2	0.6390	821.50***

- Hagyományos, legkisebb négyzetek módszerén alapuló modellezés
- A paraméterek előjele megfelel az előzetes elvárásainknak
 - Autópálya-lehajtó távolsága (+)
 - Vonatok darabszáma (+)
 - Hátország (+)
- Érdekes megfigyelni az év kategóriaváltozók alakulását
- R^2 érték nagyjából 64 százalék körül alakul

	Paraméter	t-érték
Tengelymetszet	2.4212	8.17***
Lakosságszám (logaritmizált)	1.0328	51.74***
Távolság (logaritmizált)	-0.8486	-16.53***
Buszok darabszáma	-0.0054	-5.95***
Autópálya-lehajtó távolsága	0.0055	3.85***
Év – 2012 (kategória)	-0.2143	-2.32*
Év – 2013 (kategória)	-0.7248	-7.84***
Év – 2014 (kategória)	-0.7670	-8.29***
Év – 2015 (kategória)	-0.3997	-4.32***
Év – 2016 (kategória)	-0.2933	-3.17**
Év – 2017 (kategória)	-0.2878	-3.11**
Év – 2018 (kategória)	-0.2697	-2.91**
Év – 2019 (kategória)	-0.3223	-3.47***
Vonatok darabszáma	0.0800	32.32***
Hátország – 1 (kategória)	1.2510	19.47***
Hátország – 2 (kategória)	1.6483	12.47***
Hátország – 3 (kategória)	2.0260	8.16***
Hátország – 4 (kategória)	2.9836	6.51***
R^2	0.6390	821.50***

- Hagyományos, legkisebb négyzetek módszerén alapuló modellezés
- A paraméterek előjele megfelel az előzetes elvárásainknak
 - Autópálya-lehajtó távolsága (+)
 - Vonatok darabszáma (+)
 - Hátország (+)
- Érdekes megfigyelni az év kategóriaváltozók alakulását
- R^2 érték nagyjából 64 százalék körül alakul

	Paraméter	t-érték
Tengelymetszet	2.4212	8.17***
Lakosságszám (logaritmizált)	1.0328	51.74***
Távolság (logaritmizált)	-0.8486	-16.53***
Buszok darabszáma	-0.0054	-5.95***
Autópálya-lehajtó távolsága	0.0055	3.85***
Év – 2012 (kategória)	-0.2143	-2.32*
Év – 2013 (kategória)	-0.7248	-7.84***
Év – 2014 (kategória)	-0.7670	-8.29***
Év – 2015 (kategória)	-0.3997	-4.32***
Év – 2016 (kategória)	-0.2933	-3.17**
Év – 2017 (kategória)	-0.2878	-3.11**
Év – 2018 (kategória)	-0.2697	-2.91**
Év – 2019 (kategória)	-0.3223	-3.47***
Vonatok darabszáma	0.0800	32.32***
Hátország – 1 (kategória)	1.2510	19.47***
Hátország – 2 (kategória)	1.6483	12.47***
Hátország – 3 (kategória)	2.0260	8.16***
Hátország – 4 (kategória)	2.9836	6.51***
R^2	0.6390	821.50***

- Hagyományos, legkisebb négyzetek módszerén alapuló modellezés
- A paraméterek előjele megfelel az előzetes elvárásainknak
 - Autópálya-lehajtó távolsága (+)
 - Vonatok darabszáma (+)
 - Hátország (+)
- Érdekes megfigyelni az év kategóriaváltozók alakulását
- R^2 érték nagyjából 64 százalék körül alakul

	Paraméter	t-érték
Tengelymetszet	2.4212	8.17***
Lakosságszám (logaritmizált)	1.0328	51.74***
Távolság (logaritmizált)	-0.8486	-16.53***
Buszok darabszáma	-0.0054	-5.95***
Autópálya-lehajtó távolsága	0.0055	3.85***
Év – 2012 (kategória)	-0.2143	-2.32*
Év – 2013 (kategória)	-0.7248	-7.84***
Év – 2014 (kategória)	-0.7670	-8.29***
Év – 2015 (kategória)	-0.3997	-4.32***
Év – 2016 (kategória)	-0.2933	-3.17**
Év – 2017 (kategória)	-0.2878	-3.11**
Év – 2018 (kategória)	-0.2697	-2.91**
Év – 2019 (kategória)	-0.3223	-3.47***
Vonatok darabszáma	0.0800	32.32***
Hátország – 1 (kategória)	1.2510	19.47***
Hátország – 2 (kategória)	1.6483	12.47***
Hátország – 3 (kategória)	2.0260	8.16***
Hátország – 4 (kategória)	2.9836	6.51***
R^2	0.6390	821.50***

- A Moran-I értéke szignifikánsan különbözik nullától
 - Autokorreláció van az adatokban
 - Pozitív autokorreláció – adatok sűrűsödése a térben
- A Lagrange-multiplikátor tesztek is szignifikánsak
 - Mindhárom modellt (SAR, SEM, SAC) érdemes megvizsgálni

	I	Próbastatisztika	Szabadságfok
Moran	0.2566	159.49***	-
LM-ERR	-	24008.04***	1
LM-LAG	-	2984.52***	1
RLM-ERR	-	21085.91***	1
RLM-LAG	-	62.39***	1
SARMA	-	24070.43***	2

- Térbeli késleltetésen alapuló modell
- Általánosan ugyanazokat lehet elmondani a modellről, mint az OLS esetében
- A távolság paraméter előjelet vált – maradék autokorreláció fontossága
- Hátság kategóriák felbomlása

	Paraméter	z-érték
Tengelymetszet	-5.0188	-16.28 ***
Lakosságszám (logaritmizált)	0.8861	45.33 ***
Távolság (logaritmizált)	0.1852	3.54 ***
Buszok darabszáma	-0.0032	-3.86 ***
Autópálya-lehajtó távolsága	0.0045	3.46 ***
Év – 2012 (kategória)	-0.2152	-2.55 *
Év – 2013 (kategória)	-0.7261	-8.61 ***
Év – 2014 (kategória)	-0.7716	-9.14 ***
Év – 2015 (kategória)	-0.4071	-4.82 ***
Év – 2016 (kategória)	-0.3016	-3.57 ***
Év – 2017 (kategória)	-0.2970	-3.51 ***
Év – 2018 (kategória)	-0.2806	-3.32 ***
Év – 2019 (kategória)	-0.3392	-4.00 ***
Vonatok darabszáma	0.0586	24.97 ***
Hátország – 1 (kategória)	1.6212	27.10 ***
Hátország – 2 (kategória)	2.1367	17.46 ***
Hátország – 3 (kategória)	1.4782	6.52 ***
Hátország – 4 (kategória)	3.0822	7.37 ***
ρ	0.5421	39.17 ***

- Térbeli késleltetésen alapuló modell
- Általánosan ugyanazokat lehet elmondani a modellről, mint az OLS esetében
- A távolság paraméter előjelet vált – maradék autokorreláció fontossága
- Hátság kategóriák felbomlása

	Paraméter	z-érték
Tengelymetszet	-5.0188	-16.28 ***
Lakosságszám (logaritmizált)	0.8861	45.33 ***
Távolság (logaritmizált)	0.1852	3.54 ***
Buszok darabszáma	-0.0032	-3.86 ***
Autópálya-lehajtó távolsága	0.0045	3.46 ***
Év – 2012 (kategória)	-0.2152	-2.55 *
Év – 2013 (kategória)	-0.7261	-8.61 ***
Év – 2014 (kategória)	-0.7716	-9.14 ***
Év – 2015 (kategória)	-0.4071	-4.82 ***
Év – 2016 (kategória)	-0.3016	-3.57 ***
Év – 2017 (kategória)	-0.2970	-3.51 ***
Év – 2018 (kategória)	-0.2806	-3.32 ***
Év – 2019 (kategória)	-0.3392	-4.00 ***
Vonatok darabszáma	0.0586	24.97 ***
Hátország – 1 (kategória)	1.6212	27.10 ***
Hátország – 2 (kategória)	2.1367	17.46 ***
Hátország – 3 (kategória)	1.4782	6.52 ***
Hátország – 4 (kategória)	3.0822	7.37 ***
ρ	0.5421	39.17 ***

- Térbeli késleltetésen alapuló modell
- Általánosan ugyanazokat lehet elmondani a modellről, mint az OLS esetében
- A távolság paraméter előjelet vált – maradék autokorreláció fontossága
- Hátság kategóriák felbomlása

	Paraméter	z-érték
Tengelymetszet	-5.0188	-16.28 ***
Lakosságszám (logaritmizált)	0.8861	45.33 ***
Távolság (logaritmizált)	0.1852	3.54 ***
Buszok darabszáma	-0.0032	-3.86 ***
Autópálya-lehajtó távolsága	0.0045	3.46 ***
Év – 2012 (kategória)	-0.2152	-2.55 *
Év – 2013 (kategória)	-0.7261	-8.61 ***
Év – 2014 (kategória)	-0.7716	-9.14 ***
Év – 2015 (kategória)	-0.4071	-4.82 ***
Év – 2016 (kategória)	-0.3016	-3.57 ***
Év – 2017 (kategória)	-0.2970	-3.51 ***
Év – 2018 (kategória)	-0.2806	-3.32 ***
Év – 2019 (kategória)	-0.3392	-4.00 ***
Vonatok darabszáma	0.0586	24.97 ***
Hátország – 1 (kategória)	1.6212	27.10 ***
Hátország – 2 (kategória)	2.1367	17.46 ***
Hátország – 3 (kategória)	1.4782	6.52 ***
Hátország – 4 (kategória)	3.0822	7.37 ***
ρ	0.5421	39.17 ***

- Térbeli hiba modellje
- Az általános megfigyelések továbbra sem változnak
- Autópálya-lehajtó távolságának hatása csökken

	Paraméter	z-érték
Tengelymetszet	2.5741	2.47*
Lakosságszám (logaritmizált)	1.0312	52.11***
Távolság (logaritmizált)	-0.8403	-3.93***
Buszok darabszáma	-0.0036	-3.93***
Autópálya-lehajtó távolsága	-0.0006	-0.23
Év – 2012 (kategória)	-0.2143	-2.68**
Év – 2013 (kategória)	-0.7318	-9.15***
Év – 2014 (kategória)	-0.7883	-9.80***
Év – 2015 (kategória)	-0.4287	-5.31***
Év – 2016 (kategória)	-0.3231	-4.00***
Év – 2017 (kategória)	-0.3184	-3.94***
Év – 2018 (kategória)	-0.3066	-3.78***
Év – 2019 (kategória)	-0.3677	-4.49***
Vonatok darabszáma	0.0643	26.25***
Hátország – 1 (kategória)	1.3113	23.16***
Hátország – 2 (kategória)	1.5828	13.68***
Hátország – 3 (kategória)	0.9517	4.33***
Hátország – 4 (kategória)	3.4124	8.80***
λ	0.8809	47.54***

- Térbeli hiba modellje
- Az általános megfigyelések továbbra sem változnak
- Autópálya-lehajtó távolságának hatása csökken

	Paraméter	z-érték
Tengelymetszet	2.5741	2.47*
Lakosságszám (logaritmizált)	1.0312	52.11***
Távolság (logaritmizált)	-0.8403	-3.93***
Buszok darabszáma	-0.0036	-3.93***
Autópálya-lehajtó távolsága	-0.0006	-0.23
Év – 2012 (kategória)	-0.2143	-2.68**
Év – 2013 (kategória)	-0.7318	-9.15***
Év – 2014 (kategória)	-0.7883	-9.80***
Év – 2015 (kategória)	-0.4287	-5.31***
Év – 2016 (kategória)	-0.3231	-4.00***
Év – 2017 (kategória)	-0.3184	-3.94***
Év – 2018 (kategória)	-0.3066	-3.78***
Év – 2019 (kategória)	-0.3677	-4.49***
Vonatok darabszáma	0.0643	26.25***
Hátország – 1 (kategória)	1.3113	23.16***
Hátország – 2 (kategória)	1.5828	13.68***
Hátország – 3 (kategória)	0.9517	4.33***
Hátország – 4 (kategória)	3.4124	8.80***
λ	0.8809	47.54***

- Az eredmények nagyon hasonlóak a hibamodellhez
- A távolság kitevője jelentősen megemelkedett megközelíti az elméleti értéket
- Ezzel párhuzamosan a térbeli késleltetés paramétere negatív lesz – a kiemelkedő értékek közelében alacsonyabb értékek figyelhetők meg

	Paraméter	z-érték
Tengelymetszet	11.6347	2.79**
Lakosságszám (logaritmizált)	0.9154	45.56***
Távolság (logaritmizált)	-1.4030	-3.79***
Buszok darabszáma	-0.0045	-4.61***
Autópálya-lehajtó távolsága	-0.0026	-1.03
Év – 2012 (kategória)	-0.2150	-2.79**
Év – 2013 (kategória)	-0.7343	-9.53***
Év – 2014 (kategória)	-0.7963	-10.28***
Év – 2015 (kategória)	-0.4396	-5.65***
Év – 2016 (kategória)	-0.3349	-4.30***
Év – 2017 (kategória)	-0.3309	-4.25***
Év – 2018 (kategória)	-0.3219	-4.11***
Év – 2019 (kategória)	-0.3895	-4.93***
Vonatok darabszáma	0.0608	25.65***
Hátország – 1 (kategória)	1.1033	19.79***
Hátország – 2 (kategória)	1.4485	13.03***
Hátország – 3 (kategória)	1.0553	4.99***
Hátország – 4 (kategória)	3.3181	8.94***
ρ	-0.7599	-19.84***
λ	0.9950	486.16***

- Az eredmények nagyon hasonlóak a hibamodellhez
- A távolság kitevője jelentősen megemelkedett megközelíti az elméleti értéket
- Ezzel párhuzamosan a térbeli késleltetés paramétere negatív lesz – a kiemelkedő értékek közelében alacsonyabb értékek figyelhetők meg

	Paraméter	z-érték
Tengelymetszet	11.6347	2.79**
Lakosságszám (logaritmizált)	0.9154	45.56***
Távolság (logaritmizált)	-1.4030	-3.79***
Buszok darabszáma	-0.0045	-4.61***
Autópálya-lehajtó távolsága	-0.0026	-1.03
Év – 2012 (kategória)	-0.2150	-2.79**
Év – 2013 (kategória)	-0.7343	-9.53***
Év – 2014 (kategória)	-0.7963	-10.28***
Év – 2015 (kategória)	-0.4396	-5.65***
Év – 2016 (kategória)	-0.3349	-4.30***
Év – 2017 (kategória)	-0.3309	-4.25***
Év – 2018 (kategória)	-0.3219	-4.11***
Év – 2019 (kategória)	-0.3895	-4.93***
Vonatok darabszáma	0.0608	25.65***
Hátország – 1 (kategória)	1.1033	19.79***
Hátország – 2 (kategória)	1.4485	13.03***
Hátország – 3 (kategória)	1.0553	4.99***
Hátország – 4 (kategória)	3.3181	8.94***
ρ	-0.7599	-19.84***
λ	0.9950	486.16***

- Az eredmények nagyon hasonlóak a hibamodellhez
- A távolság kitevője jelentősen megemelkedett megközelíti az elméleti értéket
- Ezzel párhuzamosan a térbeli késleltetés paramétere negatív lesz – a kiemelkedő értékek közelében alacsonyabb értékek figyelhetők meg

	Paraméter	z-érték
Tengelymetszet	11.6347	2.79**
Lakosságszám (logaritmizált)	0.9154	45.56***
Távolság (logaritmizált)	-1.4030	-3.79***
Buszok darabszáma	-0.0045	-4.61***
Autópálya-lehajtó távolsága	-0.0026	-1.03
Év – 2012 (kategória)	-0.2150	-2.79**
Év – 2013 (kategória)	-0.7343	-9.53***
Év – 2014 (kategória)	-0.7963	-10.28***
Év – 2015 (kategória)	-0.4396	-5.65***
Év – 2016 (kategória)	-0.3349	-4.30***
Év – 2017 (kategória)	-0.3309	-4.25***
Év – 2018 (kategória)	-0.3219	-4.11***
Év – 2019 (kategória)	-0.3895	-4.93***
Vonatok darabszáma	0.0608	25.65***
Hátország – 1 (kategória)	1.1033	19.79***
Hátország – 2 (kategória)	1.4485	13.03***
Hátország – 3 (kategória)	1.0553	4.99***
Hátország – 4 (kategória)	3.3181	8.94***
ρ	-0.7599	-19.84***
λ	0.9950	486.16***

- A modellek összehasonlítására az *AIC* mutató használható
 - Minél kisebb annál jobbnak tekinthető a modell
- Annak eldöntésére, hogy az AIC által jelzett különbség nem csupán a véletlen műve a Likelihood-arány-teszt alkalmazható (LRT-likelihood ratio test)
 - $LR = 2(\ln L_2 - \ln L_1) \sim \chi^2(df)$
- Mivel a SAC modell esetén a legjobb az AIC mutató, továbbá a különbség is szignifikáns, így ez tekinthető a legjobb modellnek

AIC						
			$\ln L_1$	$\ln L_2$	LR	df
OLS	32904	OLS	-16433.10	-15734.62	1396.96***	1
SAR	31509	OLS	-16433.10	-15359.88	2146.44***	1
SEM	30760	OLS	-16433.10	-15130.68	2604.84***	2
SAC	30303	SAR	-15734.62	-15130.68	1207.88***	1
		SEM	-15359.88	-15130.68	458.40***	1

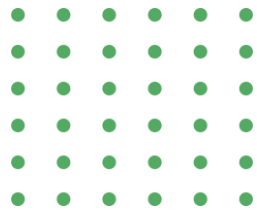

- A modellek összehasonlítására az *AIC* mutató használható
 - Minél kisebb annál jobbnak tekinthető a modell
- Annak eldöntésére, hogy az AIC által jelzett különbség nem csupán a véletlen műve a Likelihood-arány-teszt alkalmazható (LRT-likelihood ratio test)
 - $LR = 2(\ln L_2 - \ln L_1) \sim \chi^2(df)$
- Mivel a SAC modell esetén a legjobb az AIC mutató, továbbá a különbség is szignifikáns, így ez tekinthető a legjobb modellnek

AIC						
			$\ln L_1$	$\ln L_2$	LR	df
OLS	32904	OLS	-16433.10	-15734.62	1396.96***	1
SAR	31509	OLS	-16433.10	-15359.88	2146.44***	1
SEM	30760	OLS	-16433.10	-15130.68	2604.84***	2
SAC	30303	SAR	-15734.62	-15130.68	1207.88***	1
		SEM	-15359.88	-15130.68	458.40***	1

- A kialakult paraméterek alapján a következőket lehet megállapítani:
 - Az autópályák kiépítése nem befolyásolta a fizető utazások számát – a vasút személygépjárművekkel szembeni versenyképessége országos szinten megkérdőjelezhető
 - Célszerű azonosítani a 2013-2015 között történeteket, amely ennyire negatívan befolyásolta az adatokat
 - Minél több vonat közlekedik, annál több fizető utas van a rendszerben
 - A hátország befolyásolja a statisztikát – vasúti ráhordás fontossága

- Célszerű szétbontani az agglomerációs és a távolsági utazásokat
 - Agglomerációban sokkal jelentősebb az autópálya megléte
 - A párhuzamos autóbuszos kiszolgálás jellege is különbözik
- Az adatok speciális felépítése miatt fontos a térbeli súlymátrix módosítása
 - A települések többször is szerepelnek a listában, annak megfelelően, hogy az adott évben volt-e díjtermékeladás
 - Mivel a súlymátrix csak a távolságtól függ, így az évek közötti összefüggőség is jelen van
 - Célszerű lehet olyan súlymátrix vizsgálata, amely az évek között is különbséget tesz

- Térstatisztikai módszertan felhasználásával megvizsgáltuk a jegyeladási adatokat
- Térbeli autokorreláció miatt térökonometriai módszerek alkalmazása vált szükségessé
- Limitációk rejtette továbbfejlesztési lehetőségek
- Összességében egy kompakt jól alkalmazható modell került kialakításra

KÖSZÖNÖM A MEGTISZTELŐ FIGYELMET!

Dr. Szabó Zsombor
szabo.zsombor@kti.hu